

volatelky, že útraty zapisovatelky a pořízení sálu nelze podřaditi pod pojem útrat sporu, kdyžt jsou náklady tyto zcela obdobny na př. nákladům přihrání zvláštních stenografů, balení, poštovního a pod., o kterýchž nemůže býti pochybnosti, že za určitých okolností k úspěšnému vedení sporu mohou býti nutné a mohou tedy jako náklady sporu býti přisouzeny. Že tyto útraty v rozhodčím sporu nebyly prý řádně účtovány, je pro řízení odvolací nepřipustnou novotou, nehledíc ani k tomu, že by se to i jinak vymykalo věcnému přezkumu soudu.

Nejvyšší soud nevyhověl dovolání.

Důvody:

Dovolatel sice navrhl, by změnou napadeného rozsudku bylo vyhověno žalobě v plném rozsahu, by tudíž prohlášen byl za neúčinný i nález rozhodčího soudu, v dovolání však napadá jen rozsudek rozhodčího soudu, jakž učinil již v odvolání, takže výtku nesprávného právního posouzení týče se napadeného rozsudku jen potud, pokud byl jím potvrzen rozsudek zamítající žalobu o neúčinnost výroku. Nebylo proto vůbec uvažováno o další žalobní prosbě, jakž učinil již odvolací soud vzhledem k odvolání omezenému na vytčenou část rozsudku. Co do právního posouzení věci souhlasí dovolací soud s důvody napadeného rozsudku a není oprávněn důvod § 503 čis. 4 c. ř. s. V podstatě postačí poukaz na právní názor nižších soudů, pro který mluví i skutečnosti patrné ze spisů, že sám nynější žalobce navrhl jako žalovaný v řízení před rozhodčím soudem: »kostenpflichtige Abweisung der Klage«, dále že neodporoval v tomto sporu nálezu rozhodčího soudu, pokud jest v důvodech jeho uvedeno, že zapisovatel byl přihrán a místnost byla najata za souhlasu stran. Podle smlouvy ze dne 3. května 1926 povolán byl rozhodčí soud k rozhodnutí všech sporů ze smlouvy. Rozhodl-li tudíž nejen o vlastním předmětu sporu, nýbrž i o výdaji, jenž byl způsoben zvítězivší straně domáháním se sporného nároku před rozhodčím soudem tím, že si vzala právního zástupce, že byl k projednání sporu za souhlasu stran přihrán zapisovatel a byla najata místnost, není oprávněn názor, že soud překročil svůj úkol podle § 595 čis. 5 c. ř. s., a nelze vyložiti smlouvu v ten rozum, že strany vyloučily z rozhodnutí tyto další nároky spjaté s nárokem hlavním (§ 912 obč. zák.).

Čís. 8410.

Ochrana nájemců (zákon ze dne 28. března 1928, čis. 44 sb. z. a n.).

Předpis § 22 (2) zák., podle něhož nelze zpět žádati přeplatek na nájemném za dobu minulou, nevztahuje se při nejmenším na přeplatky, jichž vrácení bylo do 31. března 1928 uplatněno žalobou, třebaže do tohoto dne nebylo ještě ani v prvé stolici rozhodnuto.

(Rozh. ze dne 26. října 1928, R I 722/28.)

Nájemkyně domáhala se na majitelích domu vrácení přeplatků na činži za dobu od 1. listopadu 1924 do 1. dubna 1928. Proce s n í s o u d p r v é s t o l i c e u z n a l ž a l o b n í n á r o k d ů v o d e m p o p r á v u. D ů v o d y: S o u d, o m e z i v j e d n á n í a r o z h o d n u t í n a ž a l o b n í d ů v o d, m á r o z h o d n o u t i, z d a s e p l a t n o s t z á k o n a z e d n e 28. b ř e z n a 1928, č í s. 44 s b. z. a n., k t e r ý n a b y l ú č i n n o s t í d n e m 1. d u b n a 1928, v z t a h u j e n a s p o r n ý p ř í p a d a z d a v s o u z e n é m p ř í p a d ě m á b ý t i r o z h o d o v á n o j e š t ě n a z á k l a d ě u s t a n o v e n í z á k o n a č í s. 48 s b. z. a n. z r o k u 1925. Z á k o n z e d n e 28. b ř e z n a 1928, č í s. 44 s b. z. a n. s t a n o v í t o t i ž v § 22, ž e p ř e p l a t e k n a n á j e m n é m z a d o b u m i n u l o u n e l z e ž á d a t i z p ě t, v § 37 p a k, ž e z á k o n n a b ý v á ú č i n n o s t í d n e m 1. d u b n a 1928. J e ž t o v š a k v s o u z e n é m p ř í p a d ě j d e o s p o r n ý n á r o k, j e h o ž j s o u c n o s t s p a d á d o d o b y p ř e d v y d á n í m t o h o t o z á k o n a, j e s t s o u d u ř e š i t i o t á z k u, m ů ž e - l i s e p l a t n o s t t o h o t o z á k o n a č í s. 44 z r o k u 1928 v z t a h o v a t i n a s o u z e n ý p ř í p a d. V § 5 o b č. z á k. s t a n o v í s e z á s a d a, ž e z á k o n y n e p ů s o b í z p ě t a ž e n e m á j í v l i v u n a j e d n á n í, k t e r á s e z b ě h l a d ř í v e, a n a p r á v a d ř í v e n a b y t á. Z t o h o v y p l ý v á, ž e, p o k u d v z á k o n ě v ý s l o v n ě n e n í n i c j i n ě h o u v e d e n o, n e c h á v á n o v ý z á k o n n e d o t k n u t ý m i d ř í v ě j š í p r á v n í p o m ě r y p r o d o b u p ř e d s v o u p ů s o b n o s t í a p o n e c h á v á s t a r é m u z á k o n u u p r a v i t i t y t o p o m ě r y i n a d á l e v d o b ě p a n s t v í n o v é h o z á k o n a a n e d o t ý k á s e p r á v n í c h č i n ů d ř í v e — t. j. p ř e d j e h o p l a t n o s t í p ř e d s e v z a t ý c h, t ř e b a z n i c h p r á v j e š t ě n e b y l o n a b y t o. J e s t t e d y o b l i g a č n í p o m ě r y, j a k o ž i p o t ř e b n o u j i c h f o r m u, p l a t n o s t a ž a l o v a t e l n o s t p o s u z o v a t i p o d l e p r á v a, z a j e h o ž v l á d y v z n i k l y. Ž a l o b k y n ě p ř e p l a t i l a z a ž a l o v a n ý p e n í z n a n á j e m n é m v d o b ě ú č i n n o s t í z á k o n a č í s. 48 s b. z. a n. z r o k u 1925, k t e r ý v ý s l o v n ě v § 22 s t a n o v í, ž e s o u d j e s t o p r á v n ě n, v y s l e c h n a s t r a n y, u p r a v i t i n á j e m n ě v m e z í c h z á k o n a, z a ž á d a l a t a k é u n á j e m n í h o s o u d u o ú p r a v u n á j e m n ě h o a n á j e m n í s o u d o ú p r a v ě n á j e m n ě h o r o z h o d l j i ž u s n e s e n í m z e d n e 31. p r o s i n c e 1927, t e d y p ř e d p l a t n o s t í z á k o n a č í s. 44 s b. z. a n. z r o k u 1928, c o ž m e z i s t r a n a m i j e s t n e s p o r n o. Ú p r a v o u n á j e m n ě h o p o d l e t o h o t o u s n e s e n í v z n i k l ž a l o b k y n í n á r o k n a v r á c e n í p ř e p l a c e n é č i n ž e a t o p ř e d v y d á n í m a p l a t n o s t í z á k o n a č í s. 44/28 s b. z. a n. a ž a l o b k y n ě t a k é j e š t ě p ř e d v y d á n í m t o h o t o z á k o n a n á r o k s v ů j u p l a t ň o v a l a, p o d a v š i d n e 27. b ř e z n a 1928 ž a l o b u. J e ž t o t e d y z á k o n č í s. 44/28 n e s t a n o v í z p ě t n o u ú č i n n o s t, n a o p a k v § 37 v ý s l o v n ě s t a n o v í, ž e n a b ý v á ú č i n n o s t í t e p r v e d n e m 1. d u b n e m 1918, j e s t r o z h o d n o u t i p o d l e u s t a n o v e n í z á k o n a č í s. 48 s b. z. a n. z r o k u 1925, z a j e h o ž p l a t n o s t í n á r o k v z n i k l a k t e r ý p ř í p o u š t í p o ž a d o v a t i v r á c e n í p ř e p l a c e n é h o n á j e m n ě h o. O d v o l a c í s o u d z r u š i l n a p a d e n ý r o z s u d e k a v r á t i l v ě c p r v é m u s o u d u, b y, v y č k a j e p r a v o m o c i, d á l e j e d n a l a z n o v u r o z h o d l a u v e d l v o t á z c e, o n i ž t u j d e, v d ů v o d e c h: P o k u d o d v o l a t e l é u p l a t ň ů j í n e s p r á v n ě p o s o u z e n í v ě c i p o s t r á n c e p r á v n í, s p o č í v a j í c í p r ý v t o m, ž e p r v n í s o u d c e u z n a l o p r á v n ě n o s t n á r o k u ž a l o b k y n ě n a v r á c e n í p ř e p l a t k ů n á j e m n ě h o z d o b y p ř e d 1. d u b n e m 1928, n e s h l e d á v á s o u d o d v o l a c í t e n t o o d v o l a c í d ů v o d o p o d s t a t n ě n ý m, n a o p a k s d í l í p r á v n í s t a n o v i s k o p r v n í h o s o u d u a k s p r á v n ý m d ů v o d ů m n a p a d e n é h o r o z s u d k u d o d á v á: J a k v § 20 (3) z á k. z e d n e 26. b ř e z n a 1925, č í s. 48 s b. z. a n., t a k v § 22 (2) z á k. z e d n e 28. b ř e z n a 1928, č í s. 44 s b. z.

a n. jest užito slov žádati zpět přeplatek, čemuž nelze jinak rozuměti, než žádati žalobou, to jest žalovati o vrácení přeplatků. Stanoví tedy zprvu uvedený předpis, že může býti žalováno o vrácení, druhý předpis, že nelze na to žalovati. Zákon druhý nabyt účinnosti dnem 1. dubna 1928, následkem čehož po tomto dni nelze zpět žádati přeplatek, to jest žalovati na vrácení přeplatku za dobu minulou. Zpětná platnost tohoto ustanovení nebyla zákonem vyslovena, pročez podle § 5 obč. zák. nemá vlivu na právo nabyté zákonem prv jmenovaným, totiž na právo požadovati zpět se zákonnými úroky, či žalovati o vrácení toho, co bylo plněno proti ustanovením odst. (1) a (2) § 20 cit. zák. Že se jedná o nabyté právo a nikoliv o pouhou možnost neb naději domoci se nějakého subjektivního práva, jak odvolatel se domnívá, o tom nemůže býti pochybnosti, neboť nárok na vrácení přeplacené činže vznikl ze zákona již okamžikem zaplacení nájemného v nezákonné výši následkem neplatnosti takové dohody a následující soudní úprava činže určí pouze hranice nároku již tu jsoucího. Ani z veřejného zájmu nelze odvoditi zpětnou platnost onoho ustanovení, an i také dřívější zákon na ochranu nájemníků sledoval veřejný zájem, pro který chtěl zabrániti vybírání nepřiměřených činží. Platilo tedy v době podání žaloby, t. j. dne 28. března 1928 ještě ustanovení § 20 (3) zák. ze dne 26. března 1925, čís. 48 sb. z. a n., právo žalobní bylo podáním žaloby zachováno a nebylo odňato pozdějším zákonem, nabyvším účinnosti teprve dnem 1. dubna 1928 a nestanovivším zpětnou platnost. Právem proto první soudce v tomto směru uznal důvodnost žalobního nároku.

N e j v y š š í s o u d nevyhověl rekursu.

D ů v o d y:

Žalobkyně domáhá se na žalovaných vrácení přeplatků na nájemném za dobu od 1. listopadu 1924 do 1. dubna 1928. V té době platily zákony ze dne 25. dubna 1924, čís. 85 sb. z. a n. (do 31. března 1925) a ze dne 26. března 1925, čís. 48 sb. z. a n. (od 1. dubna 1925 do 31. března 1928). Žaloba byla podána dne 27. března 1928, tedy ještě za účinnosti zákona čís. 48/1925. Žalovaní namítali jednak, že žalobkyně není podle § 22 (2) nového zákona o ochraně nájemníků ze dne 28. března 1928, čís. 44 sb. z. a n. oprávněna žádati přeplatky na nájemném za dobu minulou, jednak, že tu přeplatků na nájemném vůbec nebylo. V tomto období řízení jest se zabývati jen první námitkou, které nižší soudy s poukazem na § 5 obč. zák. nevyhověly. Rekurs žalovaných, jenž se snaží znova dovoditi, že podle § 22 (2) zák. čís. 44/1928 nelze již žádati přeplatky na nájemném za dobu minulou, nehledíc k tomu, kdy tyto přeplatky vznikly a zda byla žaloba podána před 1. dubnem 1928, či po něm, není oprávněn. V souzeném případě jde o žalobu podanou před 1. dubnem 1928 a zůstává tedy neřešena otázka, co by bylo právem, kdyby žaloba byla podána až po onom dni. Předem nutno si uvědomiti, jaké změny proti dřívějšímu právu nastaly v otázce tuto

rozhodované zákonem čís. 44/1928. Zákony čís. 85 z roku 1924 a čís. 48/1925 stanovily v § 20 (1) souhlasně, že dohoda o nájemném může býti platně učiněna jen potud, pokud smluvené nájemné neodporuje ustanovením těchto zákonů nebo pokud nebude jinak upraveno rozhodnutím soudu podle § 22. Co bylo plněno proti tomuto ustanovení, může býti požadováno zpět se zákonnými úroky [§ 20 (3)]. Řečené zákony neuznávaly tedy platností smlouvy o nájemném, pokud toto bylo vyšší, než zákon dovoloval, a výslovně stanovily, že přeplatky mohou býti požadovány zpět. Nový zákon čís. 44/1928 nepřevzal předpis prvního odstavce § 20 z dřívějších zákonů, čímž uznal platnost dohody o nájemném, třebaže by toto bylo vyšší, než by podle zákona bylo přípustno. Tato volnost úmluvy o nájemném jest obmezena jen předpisem § 22, podle něhož i za nového práva soud přezkoumá na návrh nájemníkův nebo pronajímatelův úmluvy o zvýšení nájemného nad míru, uvedenou v § 9 a upraví v řízení nesporném [§ 23 (3)] nájemné s účinkem od nejbližšího nájemního období přiměřeně »v mezích tohoto zákona«. Změna § 22 (2) proti dřívějšímu předpisu jest v tom, a) že nový zákon vynechal za slovy »v mezích tohoto zákona« slova »a zákonných ustanovení platných v době, kdy úmluva byla učiněna« a b) že nový zákon přidal ještě větu: »Přeplatek za dobu minulou nelze zpět žádati.« Změna ad a) nemá proti dřívějšímu právu praktického významu, neboť i tam bylo možno upravit nájemné jen »s účinkem od nejbližšího nájemního období«. Podstatná změna však nastala větou: »Přeplatek za dobu minulou nelze zpět žádati«, o jejíž výklad jde. Důvodová zpráva vládního návrhu tisk 1475 praví k tomu doslovně: »Hned v této souvislosti budiž uvedeno, že vládní návrh připouští také, třebaž nikoli úplnou, volnost úmluvy nájemného. Obmezení volnosti úmluvy nájemného jest spatřovati v tom, že i podle vládního návrhu bude lze požádati kdykoli soud o přezkoušení úmluvy nájemného, ale na rozdíl od dosavadního právního stavu nebude moci soud vynéstí nález na vrácení přeplatku za minulou dobu. Rozhodnutí soudní bude tedy působiti jen do budoucna.« Důvodová zpráva vychází tudíž z názoru, že podle dřívějšího práva mohl soud i v tomto mimosporném řízení podle § 22 (2) vynéstí nález na vrácení přeplatků i za dobu minulou. To jest ovšem omyl, neboť i podle dřívějšího předpisu § 22 (2) mohl soud v řízení mimosporném upravit nájemné usnesením jen »od nejbližšího nájemného období«, tedy jen pro budoucnost a nerozhodoval o vrácení přeplatků za minulost vůbec. Tyto přeplatky mohly býti vymáhány jen žalobou v řízení sporném a bylo pak věcí procesního soudu, by rozhodl rozsudkem, zda a jaké přeplatky tu byly (srv. k tomu také rozh. čís. 7026). Z důvodové zprávy nelze tedy pro rozřešení sporné otázky nic vytěžiti. Zákon praví jen stručně, že přeplatek za dobu minulou nelze zpět žádati. Tím ovšem jest vysloveno nejen — jak si to zákonodárci podle důvodové zprávy představovali, — že nebude moci soud v mimosporném řízení o úpravě nájemného vynéstí nález na vrácení přeplatků za minulou dobu, nýbrž jest tam vtomně vysloveno také, že nájemník nemá vůbec nároku na vrácení přeplatků a že tedy soud nebude moci

ani ve sporném řízení odsouditi pronajímatele k jich vrácení. Zákon však výslovně neupravil otázku, zda a jak se dotýká tento nový předpis nároku na vrácení přeplatků z doby před účinností nového zákona a co míní »dobou minulou«, zda dobu uplynulou jen za platnosti nového zákona, t. j. od 1. dubna 1928, či dobu uplynulou i před tím. Chybí tu t. zv. přechodná ustanovení pro případy svrchu uvedené, kterých tu bylo k jasnému vystižení smyslu zákona velmi třeba. Stěžovatelé zastávají názor, že zpětná působnost nového předpisu jest vyslovena již ve slovech »za dobu minulou«, která obsahuje také dobu před vydáním nového zákona. Proti tomu bylo by lze namítnouti, že tento zákon nabyt podle § 37 účinnosti teprve dne 1. dubna 1928 a že až do 31. března 1928 včetně platil předpis § 20 (3) zák. čís. 48/25, který výslovně stanovil nárok na vrácení přeplatků. Tu však jde — jak již svrchu podotčeno — jen o případ, že vrácení přeplatků bylo za dřívějšího práva již zažalováno a na tento případ jistě se nevztahuje předpis § 22 (2) nového zákona, i kdyby jinak — jak tomu chtějí stěžovatelé — byl mínil zrušiti i nabyté nároky za všechnu dobu minulou. Nutno se tu blíže obíratí všeobecným předpisem § 5 obč. zák., který praví, že zákony nepůsobí zpět a že tedy nemají vlivu na předcházející jednání a na práva před tím nabytá. Základem předpisu § 5 obč. zák. jest úvaha, že nikdo nemá býti zklamán v oprávněné důvěře v právní řád, že tedy občan, který zařídí své jednání neb opomenutí podle platného zákona, musí míti jistotu, že nastanou spolehlivě zákonné účinky a že zvláště budou chráněna práva již nabytá. Jest otázkou, kdy podle dřívějších zákonů nabyt nájemník práva na vrácení přeplatků a zda tohoto práva podle nového zákona pozbyl, i když je za dřívějšího zákona žalobou uplatnil. Nabyt ho — jak rekursní soud správně uvádí — již tím okamžikem, kdy přeplatil, t. j. kdy zaplatil vyšší nájemné, než bylo přípustné podle ustanovení toho kterého zákona. Již od té doby mohl požadovati vrácení přeplatku, již tehdy vznikl mu nárok na vrácení, který mohl žalobou uplatniti. Nešlo tu jen o pouhé možnosti, naděje nebo čáky, nýbrž o právo již skutečně nabyté a to nabyté ex lege, což stěžovatelé marně popírají. Nezáleží na tom — nač stěžovatelé kladou důraz — že § 20 (3) praví »může požadovati zpět«, neboť tím mělo býti jen vysloveno, že zákon nájemníka nenutí, by svůj nárok uplatnil a že mu to ponechává na vůli. Přes to však vznikl subjektivní nárok ze zákona, t. j. z § 20 (1) a (3) již dáním přeplatku. Zákon mohl by ovšem i toto nabyté právo zase odejmouti buď výslovným ustanovením (zejména v t. zv. přechodných ustanoveních) nebo skrytě a mlčky tím, že by nové právo bylo povahy donucovací a že by z obsahu zákona bylo zřejmo, že i dřívější poměry mají se jím pro budoucnost řídití, což platí zejména, když nový zákonný předpis byl vydán v zájmu veřejného blaha, pořádku a mravnosti. Jest tedy věcí výkladu nového zákona, zda jde o právo nutkavé, které prolamuje zásadu § 5 obč. zák. Nový předpis § 22 (2) není takovým právem donucovacím. Důvodová zpráva tisk 1475 praví, že hlavní účel úpravy ochrany nájemníků sluší spatřovati ve zvyšování nájemného ve starých domech v míře snesitelné s hospodářskými poměry

nájemníků a že tento účel směřuje vědomě k ponenáhlému odstranění ochrany nájemníků. Připuštění smluvní volnosti o nájemném nestalo se tedy z důvodů veřejného blaha, nýbrž z důvodů slušného ohledu na pronajímatele a za účelem znenáhlého zmírňování tísnivých předpisů o výši nájemného. Naopak byl tu podle § 20 (3) dřívějších zákonů donucující předpis, který se týkal také nároku na vrácení přeplatků, že se nelze tohoto nároku předem zříci. Tedy mlčky a zakrytě nepůsobí nový předpis zpět a jde nyní jen o to, pokud působí zpět podle svého doslovu: »přeplatek za dobu minulou nelze zpět žádati«. I kdyby byl v tom spatřován výslovný předpis o zpětné působnosti, nedopadal by na souzený případ, v němž bylo vrácení přeplatku žalobou uplatněno již před 1. dubnem 1928, neboť tento předpis, že »nelze žádati«, počal působiti teprve 1. dubna 1928, kdežto žalobkyně žádala vrácení již dne 27. března 1928, kdy to ještě podle zákona žádati mohla. Konečně jest vyřídit ještě jednu námitku stěžovatelů, totiž, že prý nárok musí existovati ještě v době rozsudku (§ 406 c. ř. s.), takže — nebyl-li nárok rozsudkem přiznán před 1. dubnem 1928 — nemůže prý se tak podle práva nyní platného již po 1. dubnu 1928 státi. Tato otázka souvisí jednak s tím, co bylo již řečeno o zásadě § 5 obč. zák., že zákony nepůsobí zpět, jednak s předpisem § 9 obč. zák., že zákony podrží tak dlouho moc, až je zákonodárce změnil nebo výslovně zruší. Tím není řečeno, že zrušený právní předpis nemá již nadále žádného účinku a že ho nemůže býti soudem již použito. Naopak, pokud nový zákon nepůsobí zpět, nutno posuzovati právní poměry založené na působnosti dřívějšího zákona podle práva oné doby platného. Proto vyslovil nejvyšší soud již v rozhodnutích čís. 2216 a 7026 sb. n. s. zásadu, že nárok na vrácení přeplatků na nájemném jest posuzovati podle zákona té doby, do které jeho vznik spadá, a že nárok jednou vzniklý nezanikne tím, že zákon byl nahrazen jiným zákonem, pokud tento nebyl nadán zpětnou působností. Že nemůže záležeti na tom, kdy o žalobě včasné podané byl vydán rozsudek, vysvitne již z jednoduché úvahy, že by vítězství nebo prohra závisely na tom, zda spor byl podle své povahy a podle píle soudce rozhodnut dříve či později, což by bylo důsledkem nepřípustným.

Čís. 8411.

Nemocenské pojištění (zákon ze dne 9. října 1924, čís. 221 sb. z. a n.).

Zaměstnanec nemá proti zaměstnavateli nárok na náhradu škody z důvodu, že zaměstnavatel nevyhověl řádně ohlašovací povinnosti podle § 19 pokud se týče § 18 (1) a) zák.

(Rozh. ze dne 26. října 1928, Rv I 162/28.)

Žalobce domáhal se na svém zaměstnavateli náhrady škody, ježto ho žalovaný přihlásil k nemocenskému pojištění jen denní mzdou 20 Kč, neohlásiv pojišťovně doplatek na mzdu denních 4 Kč 88 h. Žaloba byla